



AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Er der noget at grin af?

Latterens gådefulde natur

Andersen, Tem Frank

Published in:
Nordjyske Stiftstidende

Publication date:
2022

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Andersen, T. F. (2022). Er der noget at grin af? Latterens gådefulde natur. *Nordjyske Stiftstidende*, 256(192), 33.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Er der noget at grine af?

LATTER: Da jeg var dreng, så jeg genudsendelser i sort og hvid af Buster Larsens klassiske monologer "Lorteland".

Det er til at søge frem enten på Youtube eller på DRs glimrende netarkiv Bonanza.

Når man er fem år, er satire ikke det letteste at forstå. Hvorfor grinede de voksne, når denne bedsteborger på skærmen var så voldsomt utilfreds? Jeg syntes ikke, at der var særligt meget at grine af. Jeg var nærmere sådan lidt bange.

DET SKAL handle om latter og handlingen at grine.

Jeg kan huske, at jeg to gange har været på et "kursus" med en lattercoach, der skulle lære os at blive gladere, selvom vi ikke var glade.

Jeg var ikke særligt glad for den lattercoach. For det første fordi ingen skulle bestemme, hvornår jeg brød ud i latter, og slet ikke, hvis der ikke var noget reelt at grine af.

LATTER ER på én gang noget ganske naturligt og noget, der i mange tilfælde er kunstigt.

Den italienske forfatter Umberto Eco skrev i sin roman "Rosens Navn", at latter er noget særegent for mennesket.

Det er munken William af Baskerville, der i en diskussion med klostrets mystiker Jorge forsvare menneskets anlæg for latter.

JORGE MENER, at latter er en "djevlevind", der får mennesket til at ligne aber. Til det svarer William, at latter er noget, kun mennesker kan give udtryk for. Problemet for Jorge er, at hvis mennesket først begynder at grine og give latteren fri, vil der så overhovedet være grænser for, hvad mennesker kan og vil grine af? Kan man grine af Gud? Her minder William mystikeren om, at den velansete filosof Aristoteles klart argumenterede for, at komedien er et redskab til at nå sandheden.

I SIT værk "Underholdningens historie" beskriver Martin Zerlang latteren, eller grinnet som et af de fire store G'er: Grinet, gråden, gysen og gabet. Zerlang bygger sin antagelse om underholdning på den præmis, at de fire emotionelle udbryd er noget, der ligger i mennesket. Men er det nu helt korrekt. Kan det at grine, så det kilder helt ned i maven, i virkeligheden være noget vi har lært, gennem opdragelse og gennem kultur?

DER ER sikkert mange, der har oplevet, at nogen begynder at fortælle en sjov historie eller en vits,



men ikke gør den færdig, fordi vedkommende selv begynder at grine. I situationer som den plejer svaret at være: Man skulle nok have været der!

I FILM om mafiaen er det også et velkendt fænomen, at der i lystigt lag bliver grinnet, men at situationens alvor hurtigt viser sig, som en kniv i ryggen, eller en kugle for panden (eller i nakken). Latteren skjuler en slet hensigt, og kun for sent opdager den uheldige situationens alvor.

PÅ YOUTUBE er der masser af latter. Ikke mindst i de videoer, hvor standup'ere udlever deres komik efter formelen: Find din excentricitet, det der gør dig lidt særlig, brug hverdagsseksempler og brug masser af selvironi maskeret som behovet for og ønsket om anseelse.

DEN slovenske filosof og psykolog Slavoy Žižek skriver følgende om latter i sit værk "At leve i De Sidste Tider" (2010):

"(...) hvis der findes en ren ideologisk erfaring, helt grundlæggende, så gøres den i det øjeblik vi tillægger os en ironisk distance, når vi griner af de tåbeligheder vi er rede til at tro på - det er i dette øjeblik af frigørende latter, når vi betragter vores tros absurditet, at vi blive rene subjekter for ideologien, og det er der ideologi udøver det stærkeste greb i os."

Žižek bruger blandt andet dåselatter som eksempel på dette. Vi griner, fordi nogen andre griner først for os. Men det må - alt andet lige - være en anden latter end den, som barnet bryder ud i, når den voksne leger titte-bø, for ellers vil den ellers uskyldige leg titte-bø jo betragtes som den første ideologiske prægning af mennesket. Og det vil andre psykologer også mene.

JEG ER en stor fan af britisk underholdning, eller mere præcist den britiske underholdning fra tiden før årtusindskiftet: Monty Python, Fawltly Towers, Mr. Bean, Benny Hill og mange andre. Men jeg er også fan af de danske klassikere, hvor Keld og Dirch selvfølgelig ikke er til at komme



udenom.

Men er det ikke rimeligt at antage, at hver generation har sin egen form for underholdning, sin egen form for latter? Måske.

LATTER ER på én gang en fysiologisk respons til givne stimuli, en rygmarsvs reaktion, en passende maske, og et oprigtig udbrud, måske endog en autentisk livsyttring. Men sikkert er, at der er noget på spil, når vi griner. Når vi lader datteren fylde rummet mellem os, når vi for os selv fniser over "fnisebare" ting.

Men for at følge Žižek, er latteren reelt et udtryk for personlig frihed, eller udtryk for en underkastelse eller resignation til at særligt system af idéer og konventionelle former? Hvorfor griner vi af "Venner", når vi ser det særlige afsnit for halvtredsindstyvende gang?

VI KUNNE stille os selv dette spørgsmål: Kan du huske, den første gang du grinte, og hvad du grinte af? Psykologer fortæller os, at traumer sætter sig fast og virker som lænker for vores måde at tænke på, og vores måde at være på. Og er der noget latteren ikke er, så er det et traume.

Men vi skal huske på, at smilet og latteren fra første færd er en efterligning. Noget der læres og tilegnes.

I VORES kultur, som i så mange andre, er der ting, man bare ikke griner af, uanset hvad den individuelle impuls byder en. Vi har sikkert alle prøvet at stå i en situation, hvor en begyndende latter bliver mødt med misbilligende blikke. Man griner ikke af andres ulykke. Man griner ikke af personers ticks eller deformiteter, med mindre scenen eksplicit gør det

klart, at her er forventningen, at alle er inkluderet i grinnet.

LATTEREN HAR en suspect side, og den ser vi blandt andet i populærkultur i form af tegneserier, kurken Jokeren fra Batman universet.

Flere gange bliver det netop slået fast, at Jokeren griner ikke af egen lyst, men netop af verdens absurditet. Selvom Jokeren er kriminel, og et afskyeligt væsen, som den flagermusklædte helt bekæmper, så er budskabet ikke desto mindre: Vi griner af ting, som vi ikke burde grine af, og vi griner ikke af ting, som er latterligt absurde!

I PRÆMODERNE samfund var Narren en figur, der vakte latter ved kongens eller fyrstens hof. Narren var den, der gjorde det muligt at grine af det, man ikke kunne grine af, nemlig magten. Men Žižeks pointe er langt mere radikal: Netop når vi griner sammen med narren, så griner vi sammen med magten, ikke mod den. For det er kongen eller fyrsten, der har installeret figuren Narren, og på den måde er det magten der tillader, hvornår latteren må komme til udtryk, og af hvad!

Kognitionspsykologer og andre fagfolk kan skrive under på, at latteren har en "rensende" effekt. Vi har som mennesker brug for at grine, ligesom vi har brug for at gyse (horrorfilm), gabe (reality-tv), og græde (melodrama). Men spørgsmålet er: Når vi griner sammen, eller for os selv, er det så reelt det samme, vi griner af, og hvad er det, som vi enten underkaster os eller forvarer os imod?

I SIT livs efterår udtalte Umberto Eco: Latter er noget særligt ved og

for mennesket, netop fordi latteren er en vej til at erkende den ydmyge erkendelse, at vi som mennesker ikke lever evigt.

Måske Ecos budskab er, at latteren er en vej til den vigtige erkendelse, at vi er dødelige, at vi ikke er her så længe, og at vi ikke skal tage os selv alt for alvorligt. For gør vi det, så baner vi vejen for magten. For alt det der skaber et "lorteland".

Måske latteren er, hvad der på moderne sprog kaldes "guilty pleasure". Noget, vi gør, selvom vi måske godt ved, at vi ikke burde?

HER ER jeg splittet, for jeg kan ikke lade være med at tænke på og grine af Monty Python og Keld & Dirch: "The Four Yorkshire Men" og "Der står fire mand på en tømmerflåde". Men hvad er det, jeg her underkaster mig eller forsvare mig imod?

Mentalitetshistorikeren Martin Zerlang vil sige: Underholdning og latter er en alvorlig ting! Men hvor lærer vi at tage underholdning alvorligt? Måske ved at læse denne tekst?

Nej, det var bare for sjov!



Tem Frank Andersen er medieforsker, cand. mag. i kommunikation og medievidenskab på Aalborg Universitet. E-mailadresse: tfa@ikp.aau.dk